

UDVARHELYI HIRADÓ.

KÖZMIVELŐDÉSI, KÖZGAZDASÁGI ÉS KÖZEGÉSZSÉGÜGYI HETILAP.

Előfizetési díj

vidékre postán, vagy helyben házhoz hordva:
Egészévre 4 ft.
Félévre 2 ft.
Negyedévre 1 ft.
Egyes szám ára 10 kr.

Megjelenik minden szombaton este.

Hirdetménydíj:

Háromszor hasábozott 15 garmondsor, vagy ennek helye 1 ft.
Bélyegdíj minden beiktatásnál 30 kr.

A szerkesztő lakása:

Botos-utca, ref. tanári lak, emeleti lakosztály.

Kiadóhivatal:

Becsek Dániel könyvnyomdája.

Előfizetési felhívás.

Ugy vélekedvén, hogy Udvarhelymegye száz-ezernyi népének többféle bajaival szemközt talán hasznos tényező lehetne egy oly hetilap, mely tartózkodván a politikától, leginkább a **köz-mivelődés, közgazdaság és közegészség** térein mozogna: elhatároztuk

„UDVARHELYI HIRADÓ” címen egy hetilap indítását, mely újév első szombatján fogja pályafutását megkezdeni.

E célból előfizetési ívet nyitunk egészévre **négy**, félévre **két**, negyedévre **egy** forinttal. Az előfizetési pénz alóliartak akármelyikéhez utasítható.

Sz.-Udvarhely, 1876 december 14-én.

Szakács Mózes, Becsek Dániel,
tulajdonos és felelős szerkesztő. kiadó.

Néhány szó a társadalomról.

Alig van szó, melyet az emberek többféle értelemben használnának, mint ezt: **társadalom**. S mivel lapunk is céljánál fogva kénytelen e szót többször használni, nem tartom fölöslegesnek egyéni fölfogásomat e tárgyról, mintegy tájékoztatásul, a tisztelt olvasóval eleve közleni.

Hogy az ember egymagára élni nem tud, hanem kénytelen társaságra, társas együtt-

létre törekedni, ezt mindenki saját magán is tapasztalhatta. Ez ösztönyszerű szükségesség kényszerítette, hogy már a teremtést követő legelső években társaságot alakítson, s készen volt a család, a háznép.

Valószínű, hogy az ősember darab ideig vadállat módjára erdőkben, barlangokban megvonulva élt, s itt küzköltött az ötet és övét fenyegető bajokkal. Mivel azonban gyakran kénytelen volt tapasztalni, hogy az emberi társaság legelső alakulata a család, a háznép, sokat szenved a génosz emberektől, vadállatoktól és az időjárás változása rendén magától a természettől is, hogy maga és övéi személyét és vagyonát biztosítsa, több család költözött együvé források, patakok, folyók és folyamok mellé, s eként létrejött a község.

Időfolytán kifejlődött magukban az egymás közelségében levő községekben is a szorosabb egyesülés, a szövetség szükségének érzete, még pedig legelső sorban bizonyosan a személy- és vagyonbiztosítás céljából, s készen volt a megye, a vármegye.

S hogy aztán az ugyanazon nyelven beszélő, s bizonyos természeti határok, p. o. hegylancok és folyóvizek által is körülhatárolt megyék népe egy-egy nemzetet, államot, országot alakítson, alapítson, önként következett.

Valószínűleg ezen a fejlődési uton jöttek létre a létező, sőt valaha létezett államok, mint nagyobb szabásu emberi társaságok, melyek, amint szükségesnek találták, olykor-olykor tömeges, sőt mondhatni egyetemes kiköltözés, lakhelyváltogatás útján, új hazát is szoktak volt cserélni, példa erre saját nemzetünk is.

A személy- és vagyonbiztosítás szükségének érzete első sorban befolyt tehát arra, hogy az egyedüliségben megélni nem képes egyén féltett kincsével a családdal, házával nagyobb szerű emberi társaságba lépjen, községet, megyét, államot alakítson, még pedig az egy vérből származott, egy nyelven beszélő, tehát közös testi és lelki tulajdonságokkal bírók együttesen, nemzetiségi alapon.

De az ember bizonyosan már legősibb állapotában, az egyedüliségben érezte, sőt talán ekkor még leginkább, látta a maga gyarlóságával, tehetetlenségével szemben, hogy igen sok változás, p. o. a nappal és éjjel váltakozása, évszakok előfordulása, növényi és állati élet folyása vonul el az ő szeméi előtt, melyeket nem ő hoz létre, melyek nem tőle függenek, sőt amelyekre mondhatni semmi befolyást sem gyakorolhat. S e tapasztalat igen korán fölkelthette, s tudomás szerint

T Á R C A.

Mutatvány a következő műből:

Emlékbeszéd, melyet az udvarhelyi reformált egyházmegye és a székely-udvarhelyi evang. reform. püspöki egyházközség által néhai gróf Mikó Imre egyházkerületi főgondnok emlékezetére közösen rendezett gyászünnepély alkalmával 1876 nov. 12-én Székely-Udvarhelyen tartott Kelemen János, nagygalambfalvi evang. reform. lelkész és egyházmegyei közügyigazgató.

Elesett a mi fejünknek koronája.

A koronát széppé, ékessé, nemde a beleillesztett drágakövek, gyémántok teszik? Értékét, becset ezek határozzák meg? . . . A férfunak ékessége azon fényes tulajdonok és nemes erények, a meiyekkel bir. Ezek adják meg az ő erkölcsi becset, s teszik életében tiszteletre, s halálában megkönyezésre méltóvá.

Azon koronának is, amelynek most elestét gyászoljuk, voltak ily belső ékességei, s ezek egyike:

I. A valódi hazaszeretet. A végzet mindenkinek adott egy darabka földet, melyet különösen, melyet kizárólagosan magáénak mondhat, sajátjának nevezhet; amely szebb, kedvesebb minden másnál; hol a nap ragyogóbban emelkedik a láthatáron, a madarak vidámabban énekelnek, a virágok szebben nyílnak, pompásabban illatoznak; hol az öröm szentebb, a fájdalom kevésbé kínzó szokott lenni. Egy darabka földet, amelytől ha sorsa tova inti, szíve összeszorul, fáj; viszont lát-

va: földobog, s örömkönyek gyűlnek szemeibe. Egy darabka földet, amelyhez, mint multja édes és fájó emlékei: úgy jelene és a jövő reményei kötik, kapcsolják. És ez a darabka föld?! . . . Ez a darabka föld: az édes szülőtte föld, az imádott haza.

Ah, mint dobog a szív! Miként pezseg, nyargal, vágat a vér az erekben, ha az édes, e búbajos szó „haza” hangja üti meg füleinket; ha ez édes, e búbajos szó „haza” röppen el ajkainkról! S miért dobog? . . . Mi heviti? . . . Mi gyújtja lángra, s hozza sebesebb keringésbe a vért e név hallatára, említésére? . . . Mi egyéb, mint egy édes, egy kimondhatlanul édes, egy szent, egy boldogító érzelem, melynek neve: **honszerelem**.

S ki ne szeretné hazáját, az imádott földet: hol szeméi először látták meg a napot, s ringó bölcsője felett édes anyai szeretet virasztott?! Azt a földet, melyhez szövődnek gyermek- s ifjúkora legszebb álmái, reményei, emlékei?! . . . Azt a földet, melynek emlőin él, s keblén kívül nincs hely a nagyvilágon, hol: otthon és boldognak érezhetné magát?! . . . Azt a földet, hol szülőinek, testvéreinek, barátainak sirjai domborulnak, s a hol és akik közt fogja átaludni egykor ő is a halál nagy álmát?! . . . Hiszen még a madár is szereti az ő fészket; a vad is szereti az ő barlangját, hogyan ne szeretné hát az ember az ő hazáját?! . . .

S hogyan ne szeretné — sokkal inkább, mint más — hazáját a magyar: amelyhez egy ezredév édes és fájó emlékei kötik? Amelynek nagyságáról, dicsőségéről ezredéves hír beszél; kiállott szenvedésért egy ezredév adós? Amelynek földje drága áron: ősök vérére kereszteltetett és peccé-

teltetett el sajátjává? Amelynek sikjait az apák vére tette termékennyé, s halmái azok csontjaiból emelkedtek? Hogyan ne szeretné hazáját a magyar, melyről nagy költője megéneklé: „A nagy világon e kívül nincsen számodra hely, áldjon vagy verjensors keze, itt élned, halnod kell.” Oh nem magyar: korcsfajzat az, ki nem szereti hazáját, s átokká válik e szó: „haza”, midőn kimondja, annak ajkain!

De hát mit tesz szeretni a hazát? Kimondani e pár szót: **szeretlek hazám**, igen könynyű. Csakhogy ez még nem minden, s nagyon is olcsó bizonyítéka a hazaszeretnek. S oh hányan, hányan nem veszik föl a haza szent nevét hiában! De szeretni a hazát, minden más hazák fölött: forrón, melegen, lángolóan; ragaszkodni — a honfisziv egész átadásával, a honfílélek legmagasztosabb lángolásával — ragaszkodni azon földterülethez, melyet az isteni gondviselés lakhelyül, s majdan sirul jelölt ki számára; résztvenni, megosztani annak nemcsak jólétében, dicsőségében, de megosztani szenvedésében és fájdalmában is, s azt bármi kedvező kilátásért soha el nem hagyni, idegen hazával soha föl nem cserélni: ez a hazaszeretet. Tenni, megtenni érte, jólétéért, virágzásáért mindent; áldozni — ha a szükség kívánja — feláldozni mindent: vagyont, vért s életet, hogy mint átvette: megsonkitatlanul adhassa át a nyomába lépő nemzedéknek: ez a hazaszeretet. Ragaszkodni ennek egy ezred viharait kiállott ősi alkotmányához, s azt, mely mint Kárpát bércei annyi századon keresztül védelmezte a magyart a sors haragja s annyi kül- és belviszály ellen, megvédelmezni bárhonnán jöhető támadások

fel is költötte benne azon gondolatot: kell lenni az emberen kívül álló, annál hatalmasabb, s attól egészen függetlenül működő erőnek, lénynek, lényeknek, s született az istenhit, a vallás, különféle változataiban, de mindenütt azon törekvésben is nyilvánulva, hogy az ember megnyerje, biztosítsa magának ezen nálánál hatalmasabb lény vagy lények jóindulatát, kegyét, s e célra füstölöggni kezdetek az oltárok, sőt a kereszténység alapítója Jézus óta istenimádási célból a polgári társaság tagjaiból egészen külön társaság keletkezett egyház név alatt, mely a polgári társaság mintájára szervezte egyházközségeit, egyházmegyéit és országos egyházait, vagy egyházegyetemeit.

Háromféle társadalom van tehát a keresztényvilág minden államában kifejlődve, u. m.:

A családok társadalmá, lehetne tán nevezni őstársadalomnak, függetlenségben képzelve e társadalmat mind az egyházi, mind a politikai társadalomtól. Szervezete a családon kívül — nincs és mégis — van. Ősrégi célja, hogy az egyén éljen, még pedig egész emberi méltóságában, és életet adjon. Irott törvényei nincsenek, de szokásos törvényei annál szigorubbak. Legfőbb tisztviselői a családfők. Adót nem szed, de a családtagok munkássága bőven kipótolja. Hadsereget nem tart, s mégis elég erős, mert ahány háza, annyi vára, s jaj annak, aki ide betolakodott, habár csak sövénykerítés képezi is a várnak falát.

Az őstársadalomból fejlődött ki az egyházi társadalom. Ennek megvannak egyházközségei, egyházmegyéi, egyházkerületei és egyházegyetemei.

Célja az egyént isten ismeretére vezetni, erkölcsileg jóvá, nemessé tenni már itte földön.

Irott törvényei megvannak, tisztviselői az u. n. belső emberek. Adót is szed. Fegyvere a biblia.

Leghatalmasabb, legalább annak tartja magát, a polgári, vagy politikai társadalom.

ellen: ez a hazaszeretet. Tisztelni a hazai törvényeit, melyben Isten szól s a nemzet szelleme nyilatkozik, s melyek őrangyalokként virasztanak a nemzet belbékéje fölött; nemcsak, de mások által is tiszteletben tartatni: ez a hazaszeretet. Szeretni e hazának népét, a nemzetcsaládot, melynek csontjából való csont és vérből való vér; szeretni e nemzetcsaláddal egybeforrott más nemzetcsaládokat is, melyeket a történelem együttesen: magyar nemzet néven emleget, szeretni nyelv- és valláskülönbség nélkül; megtenni, elkövetni mindent, hogy e sokat szenvedett nemzet — értelmi, erkölcsi és anyagi gyarapodása folytán — sok százados sebeiből kigyógyulva: a nemzeti jólét magaslatára eljuthasson, s a polgáriassult nemzetek sorompói közt illő helyét elfoglalhassa: ez a hazaszeretet. Szeretni e nemzet nyelvét, az édesen zengő anyanyelvet, melyen először mondá ki „anyám“; amelyen egyedül képes kifejezni gondolatait, érzelmeit, örömet, s elsirni fájdalmait; szeretni, megőrizni e nyelvet, mint a nemzet legfőbb kincsét, legszentebb palladiumát, mely nélkül megszűnnék az nemzet lenni, s csak történelmi emlékké változnék; ápolni, fejlesztetni, tökéletesíteni; hogy azt a paloták fényes urai épen úgy, mint a pórkunyhók lakói büszkén vallják magukénak, s még az idegen is kedvet kapjon hozzá: ez a hazaszeretet, ez a magyar hazaszeretet.

És gr. Mikó Imre magyar volt; gr. Mikó Imre épen így és eként szereté hazáját. Egész élete s több mint félszázados nyilvános pályája tesz tanubizonyossá az ő hazaszeretetről. Nem tartozott ő azon beteges képzelgésű és világfájdal-

Szervezetét a község, megye és ország jelentik. Ősrégi célja: személy- és vagyonbiztonság. Irott törvényei, tisztviselői megvannak. Pénz- és véradót vesz, mert tisztviselőket és hadsereget kell tartani.

Volna még egy negyedik társadalom is, de amely még csak elemeiben mutatkozik, voltaképen megszületve sincsen. Teendőit részint az egyházi, részint a politikai társadalom végzik, s az őstársadalom ezen az állapoton egyelőre meg van nyugodva, neve volna, legalább lehetne — iskolai társadalom.

Ilyen szervezetben képzelem, látom én a társadalmat a keresztényvilág minden államában, hogy t. i. van őstársadalom, van egyházi, van polgári társadalom, s mindeniket egyetemben kifejezve, létezik egyetemes társadalom.

Sőt mivel Európa minden állama nemzeti alapon van berendezve, valamint van német, angol, francia, azonképen létezik egyetemes magyar társadalom is.

Szakács Mózes.

KÖZMIVELŐDÉS.

Az udvarhelyi reformált egyházmegye iskolai ügyi intézkedése egy jegyzőkönyvi pontban bemutatva.

(Vége.)

II. Az iskola felügyelete.

Egyházmegyénk iskoláinak felügyeletét végzik a kebli iskolaszékek, az iskolajárási felügyelők, lévén egyházmegyénk iskolái ez idő szerint tíz iskolajárássra felosztva, u. m. az udvarhelyi, homoródmelléki, oltmelléki, telekfalvi, agyagfalvi, kereszturi, héjjasfalvi, szt-erzsébeti, etédi és sóvidéki iskolajárássok. Ezek fölött áll az egyházmegyei tanács, illetőleg egyházmegyei elnökség, melynek segítője, támogatója az egyházmegyei iskolabizottság.

Bizottságunk úgy van meggyőződve, hogy ha a megjelölt felügyeleti közegek mindenike teljesíti kötelességét, egyházmegyénk nevelési ügye lendületet kap; e célból szükségesnek látjuk legalább az iskolajárási felügyelők teendőit a következő pontokban megjelölni:

mas polgárok sorába, kik — saját hazájuk boldogítására sem tévén semmit — az egész világ boldogításán ábrándoznak. Ő magyarnak született, s — bár nemes szive szeretettel és becsüléssel viseltetett más népek és nemzetek iránt is — megmaradt magyarnak. Érezte, hogy az emberi sziv igen kicsiny az egész világ befogadására, hogy az emberi korlátolt erő elégtelen az egész világ boldogítására, s azért csak hazája maradt működésének s nemzete kiváló szeretetének tárgya. Mint politikus és író egyiránt hazáját szolgálta. A parlamentben, a miniszteri bársonyszéken épen úgy mint magános szobájában és íróasztala mellett egy gondolat foglalkoztatá lelkét: tenni, áldozni a hazáért. És a gondolat nála tetté vált, mert gróf Mikó Imre nem a szó, a tett embere volt. Első mindenütt, hol tenni, áldozni és munkálkodni kellett és nem hiányzott sehol, hol csak hazájának szolgálhatott. És amit tett: nem hirért, dicsőségért, hanem kötelességérzetből tette, érezvén, hogy mindenét, amivel csak bír: fényes állását, előkelő társadalmi helyzetét és dús vagyonát hazájának köszönheti, s így mindenével hazájának tartozik.

Lángoló hazaszeretetének azonban az elnyomatás keserű napjaiban és után adta legfényesebb tanubizonyosságát. Emlékeztek-e?... Oh, hogyne emlékeznének a leveretés gyászos napjaira, midőn a zsarnok önkény: fegyvert és törvénykönyvet kitépve e nemzet kezéből, az erőszak lett ur e hazában, mely nem kimélt semmit, nem kedvezett senkinek! Midőn idegeneké lett vala e hon, s a magyar hontalanná saját hazájában! Midőn a hazaszeretet bűnnek, s az árulással egy jelentésűnek tartatott! Midőn e legázolt, e vérbefulasztott nem-

1. Igyekezzenek iskoláikat legalább a tanfolyam kezdetén és végén meglátogatni, tudomást szerzendők:

a) Fel van-e állítva a kebli iskolaszék, vagy iskolatanács, s viszen-e üléseiről rendes tanácskozási jegyzőkönyvet?

b) Van-e iskolai alap, s történt-e valami e tekintetben?

c) Van-e iskolakötelesek jegyzőkönyve?

d) Van-e iskolai anyakönyv?

e) Van-e bizonyítványok vagy érdemsorozatok jegyzőkönyve?

f) Van-e mulasztási napló?

g) Rendben van-e a „Néptanítók lapja“, kezdettől a legújabb számig, évfolyamonként beköltve, mint az iskolai könyvtár elsőrendű tárgya?

2. Figyelmeztessék a kebli iskolatanácsokat, vagy iskolaszékeket, hogy a 10 éven felüli, tehát nagyobb gyermekek tanfolyama országos törvény szerint az iskolázás 6-ik és 10 éven alóli, tehát kisebb gyermekek tanfolyama pedig az iskolázás nyolcadik hónapja végén tartandó nyilvános vizsgálatot végződik, kötelesek lévén a nagyobb vagy tíz éven felüli gyermekek a 7. és 8-dik hónapokban is a vasárnapi vagy illetőleg az ismétlődő iskolába feljárni. A vizsgálatoknak pedig mindig az iskolafelügyelő tudtával, sőt ha lehet, az ő jelenlétében kell történni, szükség esetében hétköznapokon is.

3. Legalább a tanfolyam kezdetén és végén tett látogatásokról hivatalos jelentést küldnek az iskolabizottság elnökéhez, ez pedig az egyházmegyei nt. espereshez, az egyházmegyei tanács elébe terjesztendőleg.

III. Indítvány.

Záradéku bizottságunk a következő indítványt terjeszti elő:

Mivel egyházmegyénk legtöbb iskolája egyetlen tanító vezetése alatt álló u. n. osztatlan iskola, öt osztálynak pedig egyetlen tanteremben, ugyanazon időben egy tanító általi sikeres vezetése, foglalkoztatása csaknem lehetetlen; mondja ki a nt. egyházmegyei közgyűlés: elvben elfogadja szükségétől kényszerítve a félnapos iskoláztatás rendszerét és ajánlja egyházmegyénk tanítóinak, kebli iskolaszékeinek, próbálják meg a tíz éven felül lévő, nálunk ez idő szerint 4. és 5-ik oszt-

zetnek önvédelmi harcában elhullott fiait megsirratni s azok sirját megkoszoruzni szabad nem vala! Midőn . . . de el, el e sötét képekkel! A nemzet jobbjai üldözött vadként kibujdostak e hazából; vagy magányba vonulva: titokban sirták el fájdalmuk könyeit a letiprott hon fölött . . .

Magányba vonult gr. Mikó Imre is, de nyugodni nem tudott. Egy gondolat sarkalta szüntelen: e sok vért vesztett nemzetet kábultságából fölébreszteni, önbizalmát visszaadni s a megbénult tagokat működésbe indítani. A politika mezeje zárva lévén: irodalmi és társadalmi uton igyekezett célját elérni.

És ime így raká le lelkének örökbecsű kincseit, a haza oltárára, irodalmi műveiben. Így segíté virágzásra — nagy áldozattal — az erdélyi muzeumot, annak ajándékozván Kolozsvártt lévő angolkertjét palotájával együtt. Így állandósítá a kolozsvári színházat, s hozá létre a gazdasági intézetet; s ezeken kívül hány hazai vállalat nem hirdeti gr. Mikó Imrének tetteiben, áldozatokban nyilvánuló hazaszeretétét. Valóban méltán nevezé őt a költő: Erdély Széchenyijének!

És ő nincs többé! Elesett a mi fejünknek koronája. A hazáját szerető magyar hazafi ott alszik már a rideg hantok alatt.

El, el azért te hidegkeblű fia e hazának, kinek elfásult szived hazád szeretetére fölmelegedni, szükmarkod érette áldozatra megnyitni nem tud, el a gr. Mikó Imre sirjához, talán e hideg sir fel fogja melegíteni még ennél is hidegebb kebledet hazád szeretetére! . . .

tályos gyermekeknek a délelőtti, — a tíz éven aluli, nálunk ez idő szerint 1-ső, 2-ik és 3-ik osztályos gyermekeknek pedig a délutáni órákban leendő iskolába járását. Mezei munka idején a nagyobb gyermekek délelőtti tanóráit a kisebbek délutáni óráival fel is cserélhetvén.

Sz.-Udvarhely, 1876. nov. 12.

Szakács Mózes m. k., Veres Ferenc, isk. bizottsági elnök. jegyző.

Közgyűlésünk a fennebbi jelentést méltó elismeréssel szöveg szerint elfogadván, annak a jegyzőkönyvekkeli kinyomatását határozza.

KÖZGAZDASÁG.

Többet kell dolgoznunk.

II.

Széchenyi mondá: nyolc órát pihenj, nyolc órát dolgozz és nyolc órát mulass.

Nemcsak aranytanács ez, hanem alapja bármely nép avagy nemzet virágzó állapotra juthatásának.

Felirhatja ezt bármely nemes előretörekvésnek zászlójára, mert e tanács magában foglalja mindazon elveket, melyek vezérfonalul szolgálhatnak egy egyes egyének, mint nemzetek életében.

Egy nemzet gazdálkodásaiban ugyanazon törvényeket kell hogy szem előtt tartsa, melyeket szem előtt tart egy oly egyén, ki boldogulni óhajt.

Tehát nemzetgazdasági elvnek tekinthető és tekintendő; mert amint egyes ember életében a kimerültség elkerülése végett szükséges a munka és élvezések után a pihenés, vagy a pihenést követő hasznos munkásság után a jutalmul tekinthető élvezés, úgy a nemzetek életében is a megfeszített munkásság után kell hogy következék az élvezés és nyugalom; csak hogy ezek már a nemzetek életében nem jelentkezhetnek oly alakban, mint egyes egyéneknél, hanem egy más — a munkásságtól elütő — formájú csöndes működésben határozódnak, mely által a munkásság gyümölcsei mintegy hasznosíthatnak, szokottabb kifejezés szerint megemésztetnek, feldolgoztatnak.

Nemzetek életében tehát a pihenésnek és mulatásnak is egy olyan folytonos működésnek, munkásságnak kell lenni, melynek folytán a Széchenyink által dolgozásra rendelt nyolc óra termelvényei produktivitással használatnak föl, vagyis további munkásság faktoraiivá tételnek.

Vajjon a nagy nemzetgazda és pedig speciális magyar nemzetgazda Széchenyi előlídezett arany tanácsát megfogadta vagy megfogadja-e nemzetünk? megfogadták és követve, megtartják-e egyes egyének nálunk?

Mondottam elől, hogy a nemzetek vagyonságát együttvéve egyes egyének vagyonsága teszi; eltekintve a köz- vagy nemzeti vagyontól.

Mondom most: egyes egyének munkássága együttvéve teszi a nemzet munkásságát, eltekintve a köz- vagy nemzeti munkától, melyet a nemzet kormánya végeztet.

Szemelőtt tartva ezt és vizsgálva azt, hogy a nagy Széchenyinek a 8 órai dolgozásra vonatkozó tanácsát mennyire követjük; bátran kimondhatni, hogy nemzetünk még eddig nem dolgozik eleget, mert ha vannak egyesek, kik Széchenyi minimumának, a nyolcórás dolgozásnak, pontosan eleget tesznek, a nagy többség még mindig nem tudja azt, hogy a 8 órai pihenés és 8 órai mulatás mellett 8 órai dolgozást is követelt Széchenyi.

Pedig Széchenyi valósággal csakis a legkevésbé követelte a nemzettől, illetőleg a nemzetet képező egyes egyénektől.

Mert ha tekintjük a nyugati nemzetek által végzett napi munkásságot, kik a mulatás nyolc órájának is legalább $\frac{3}{4}$ részét, tehát 6 órát, a munkásságra fordítják és így összesen 14 órát dolgoznak naponként s csak 10-et fordítanak pihenésre és mulatásra: akkor nem mondhatjuk, hogy Széchenyi sokat követelt tőlünk.

Már pedig a nyugati nemzetek nemcsak 14, hanem — kivált a gyári munkások — 16 órát is

oolgoznak. Ezt róluk el lehet mondani; mert a többség dolgozik annyit. Hogy a nyugati nemzeteknél is vannak naplopók, ki merné tagadni; de hogy ezek a kisebbséget teszik, mutatja ama nemzeteknek nemzetünket messze túlszárnyaló vagyonsága, gazdagsága.

Szokták mondani, hogy minden egyes egyén és minden nemzet annyit dolgozik, amennyiből megél; vagy amennyi szükség arra nézve, hogy megélhesen.

Nem tagadom, hogy nemzetünk általánosságban, helyesebben: hazánk ura azon östermészeti erőknél, földjében rejlő kincseknek, melyeket, ha a nyugati nemzeteknél kisebb munkássággal is igyekszik kibányászni, megélhet; de elég-e becsvágyunknak az, hogy csak éljünk, helyesebben: éldegéljünk?

Igaz, hogy van zsirunk, miből dologtalanul is éldegélhetünk; de amiből csak mindig elvesznek és hozzá nem tesznek, az időbb-odább mégis csak elfogy.

Ennek igazságát sajnosan tapasztalhatja nálunk is sok ember.

A francia 20-tól 40 éves koráig úgy dolgozik, mint a ló és úgy koplal mint a kutya, hogy azután úgy élhessen, mint egy herceg; azt mondja Lasser, az élelméjü osztrák miniszter.

Mi magyarok még 40 éves korunk után sem dolgozunk úgy, mint a ló, ha még úgy koplalunk is, mint a kutya; ezt elmondhatja mindenki közülünk még magáról is, ki egy kissé elfogulatlanul ítél meg mindnyájunkat.

Csak nem akarom ismételni és bővebben tárgyalni, hogy még mindnyájan ázsiai természettel birva, csak a túlságos pihenés emberei vagyunk; de sokat mondhatnék erről. Valahányszor azonban erről szólottam Udvarhelyt, vagy az udvarhelyiekhez, mindannyiszor fenyegető szömdökkel találkoztam; azért, főképp, miután hasznót a közjó tekintetéből úgy sem remélhetek, a kérdést nem bolygatom. Csak még egyet.

Szó volt egykor Zilah városában arról, hogy a hetivásárokat szombatnap helyett hétfőn tartanák. A polgárok egyike, ki józan élete és gondolkozásával már rég tekintélyre vergődött volt, így beszélt a hétfő ellen:

Tisztelt polgártársak! ha a vásárt hétfőre tennék át, azt velem együtt mindnyájan megbánnák, mert ezen esetben az egész hétnek vége volna! Mert tudjuk, hogy ősi szokás szerint vasárnap a pincében vagyunk; hétfőn a vásár lenne: ismét innánk és így az egész hétnek vége volna. Tehát jobb lesz: maradjon a vásár szombatra, legalább, ha szombaton ittasok leszünk, vasárnap azt a pincében inkább kiheverjük, s hétfőn foghatunk az új munkához.

Ily argumentum mellett győzött a szombat.

Vajjon nem volna-e jó, ha városatyáink gondolkoznának afölött, hogy a hetivásár nálunk is szombatra tétessék át? Én legalább ajánlanám; mert többet kell dolgoznunk.

Kassai F. József.

KÖZEGÉSZSÉG.

Belügyminiszteri rendelet a közegészségügy érdekében.

A m. k. belügyminiszternek múlt évi 51661 sz. a. a hatóságokhoz intézett rendelete folytán az 1876 évi XIV. törvénycikknek — a közegészségügy rendezéséről — azon része, mely a kórházak és gyógyintézetekre, a halottkémlésre, továbbá az egészségre ártalmas tápszerek és italok elkobzására és megsemmisítésére vonatkozik, az 1877 év január 1-étől kezdve életbe lépett.

Nem lesz érdektelen, ha a jelzett rendeletnek utolsó tételére vonatkozó közegészségügyi törvénycikkeket, melyek a mindennapi életben annyira fontos tápszerek és italokról szólnak, felsoroljuk:

Az egészségre ártalmas tápszerek, italok és edények, valamint az egészségre káros vagy ve-

szélyes oly anyagok, szerek és készítmények, melyeknek tartására az illető jogositva nincs, 300 forintig terjedhető bírság, vagy nem fizethetés esetében 60 napra terjedhető fogságon kívül rendőrileg elkobozhatók és megsemmisíthetők.

Ha ipari és tudományos célokra szánt anyag, szer, vagy készítmény előállítására s tartására az illetők fel vannak jogositva (habár ezek az egészségre ártalmasak is), de az előállítás vagy áruulás és tartás körül az egészség megóvása tekintetéből hatóságilag megállapított szabályok pontosan meg nem tartatnak: lefoglalásnak van helye.

A lefoglalás mindaddig tart, míg az óvszabályok szigoruan végre nem hajtódnak; ismétlés esetében elkobzásnak van helye.

A vágóhidakon és mészárszékekben elárulás végett levágandó állat egészségi szempontból előleges szemle alá veendő.

Ha ezen szemle által igazoltatnék az, hogy közfogyasztásra szánt állatnak húsa az egészségre ártalmas lenne, a levágatás a fentebbi célból meg nem engedhető.

Ezen szemlén kívül mindennemű nyilvánosan áruba bocsátott hús egészségi szempontból szintén vizsgálat tárgyát képezi.

Az ily alkalomkor egészségellenesnek talált húsról nézve a fentebb leírt büntetési eljárásnak van helye.

Ártalmas gyümölcsnek, gombáknak, valamint minden romlott, hamisított vagy ártalmas anyagokkal kevert tápszereknek és italoknak áruulása, nemkülönbén ezek előállítására és eltartására szolgáló, egészségre ártalmas edényeknek készítése és használata tilos.

tr.

LEVELEZÉS.

A fővárosból.

Budapest, dec. 30.

Az év végére jár már, a sok megpróbáltatást kisenvedtük, de még érezni fogjuk az év borzasztó kegyetlenkedéseit sokáig.

A sors vas keze ha alásújtott, följajdultunk, mert az egész lényünket megrázkódtatá. Kijutott mindnyájunknak a jóból, meg a rosszól is, jöllehet ez utóbbiból talán nagyon is. Örültünk ezért kevesebbet ez évben s bánkódtunk többet, mint más-kor. No de ebben is meg kell nyugodnunk, mint már sokban, mi nem úgy történt, mint óhajtottuk volna.

Ugy van az és úgy lesz mindig, mig e világ fennáll, hogy reményleni kell a jobb jövőért s ha csalatkoztunk a jövőben, ismét csak sóhajtozás, vágyódás az, mely részünkre még fennmarad. Jó, hogy fennmarad ez!

Ha könyeket hullattunk kedveseink elhunytá felett, ha nem ütött jól ki számításunk az anyagiakban, vigasztalódjunk, hiszen a sors annyiszor keserített már meg, hogy meg is erősített a nagyobbak elszenvédésére is. És aztán ez közös sorsunk is.

Szenvedtünk a lefolyt évben mindnyájan, szenvedett a haza. Azonban távol legyen tőlünk a bénító csüggedés, s ha ez távol marad, a veszteségeket lassankint utánpótolhatjuk javunkra s hazánk boldogságára.

Lám én a bánat közt is, mely mint egyest, mint magánszemélyt s mint hazafit sujtott, a felfedezéshez egy-egy fölvidító, lelkesítő tény, mozgalmat a társadalmi haladás terén, ha felfedezhetek, már megnyugvást találok a dolgok menetében s szebb, jobb jövővel kecsgettem magam, hazám, hogy egykor boldogabb lesz, erősen remélvén.

A megnyugváshoz, a szebb, jobb jövő reményének föltámasztásához egy örvendetes jelenségnek tekintem azon ügybuzgalmat, mely székely társadalmi állapotunk javítása céljából buzog fel, s mely az „Udvarhelyi Híradó“ című lap megindításában nyilvánul. Legyen üdvözölve annak szerkesztője, éljen sokáig vállalata gyermekkorai kedves emlékü városom s környéke szellemi és anyagi felvirágoztatására!

Tisztelt olvasó! A fővárosból várt bizonyosan ez alkalommal időtöltésül szolgáló ártatlan pletykát s még eddig nem talált azt soraim között, de ne is keresse azt most ez alkalommal. Majd legközelebb szolgálók bővön azzal is, s ha a szerkesztő ur megengedi, még házi barát is lesz multságuk vagy boszankodásukra. Ez alkalommal csak a „fővárosból“ írok csupán, de nem oda tartozót. Ezért kérem hölgyeim és uraim, bocsássanak meg!

Megindul tehát az „Udvarhelyi Hiradó“. Halunk majd mi, kik távol vagyunk az édes szülőföldtől, arról sok szépet s jót, ebben nem kételkedem. Megtudjuk, mint épül a megye székhelye, mint felelnek meg hivatásuknak a tanintézetek, megtanítjuk egymást majd e lapban, hogy kell tenni haladásunk érdekében leghelyesebben, egy szóval elmondjuk egymásnak nézetünket mindenről, mi érdekel s hasznunkra fordítjuk azt. Nem is politizálunk e helyen, nem vetjük egymásnak szemére politikai hitvallását, tisztelni fogjuk egymást, szent lesz a család, nem bolygatjuk egymás magánügyeit: teszünk az ügy érdekében, mely szellemi és anyagi emelkedésünkre irányulhat csupán. Ilyen célszerű tartalmunak képzelem én már e lapot előre s azt hiszem, hosszú életű is lesz. Adja az ég!

Most boldog újévet t. olvasó önöknek, hogy lehessen e lapnak is az! A viszontlátásig!

Kadich.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Európa diplomatáinak még eddig nem sikerült a háború és béke bizonytalanságait megszüntetni.

— A Deák Ferenc-szoborra újévig begyűlt adományok összege meghaladja a 67 ezer forintot.

— A képviselőház újévi első ülését jan. 20-án fogja tartani.

— A „Pesti Napló“ írja jan. 4-ről: A Konstantinápolyba induló küldöttség tegnap este tartotta a Szikszay-féle vendéglőben búcsulakomáját, melyre egyetemi hallgatók, művészek, polgárok és 48-iki honvédtisztek nagy számmal gyűltek össze. A lakoma igen élénk hangulatban folyt le. A „bujdosó pohár“ hazaszeretet és nemzetiségért csengett. Lehetlen elsorolni a felköszöntések sorát és a lelkes lakoma részleteit, melyeknek csak a késő éj vetett végét. Ma reggel pedig mint utolsó helytt a Szabadi-kávéházban gyülekezett össze a küldöttség és a nagyszámu rokonszenvező közönség. Hét óra körül indult meg a menet gyalog, elől Rác Pál zenekara lépdelt, a Rákócy és török indulókat játszván. Az impozánsnak nevezhető menet a még égő légszszlámpák világánál haladt végig az országúton a Dorottya-utcán át a lánchidig. Majd a szózat lelkesítő hangjai hangzottak fel, majd Abdul Kherimet és Mithád pasát éltették. A lánchidnál némelyek visszamaradtak, de a nagyobb szám ezen túl is elkísérte az ifjakat az alaguton át a vasuti indóházig, egészen megtöltvén annak termeit. A podgyászfeladások és az utra elkészülés után a váróteremben újra megszólaltak a török és magyar indulók. Ezután a küldöttség tagjai a vasuti kocsikba szállottak. A küldöttség a következőkből állott: Kállay Leopold, Skossa Zoltán, Bágya Kálmán Kolozsvárról, Lederer Béla Kassáról, Neményi Ambros, Tóth Béla, Soós Jenő, Lukács Gyula, a küldöttség vezetője, Milassin Károly és Gebhardt Bódog. E névsor azonban még nem meríti ki teljesen a küldöttség névsorát, mert még egynehányan, m. p. Szücs Gyula, kik még nem készültek fel teljesen, csak estére indulnak el. Ezeket a már elindultak Triesztben fogják bevárni. A pályaudvarban még egyszer elénekelték a kisérő közönség a szózatot, aztán még egy kézzsoritás és a vonat elrobogott az üdvözlők és éljenzők köréből!

— A sz.-udvarhelyi kir. járásbírósnak az elmúlt 1876 évi ügyforgalma. I. A beadványokat illetőleg. A polgári és bünvádi beadványi jegyzőkönyvekbe beérkezett 9623 szám. A korábbi évekről folyamatban volt 135 szám, s eszerint ellátandó volt 9758. Ezekből ellátott 9719. Fügöben maradt 39. II. Elnökségi ügy. Beérke-

zett 152. Ellátott 152. Hátralékban nem maradt semmi. III. A polgári ügyeket illetőleg. A) Polgári kereset beérkezett 1461. Mult évből hátralékban volt 225, s így az ellátandók száma volt 1686. Ezekből ellátott a) ítélettel 612, b) végzéssel 464, c) egyezséggel 457, s így összesen 1533. Fügöben maradt 125. B) Örökösödési ügy beérkezett 250. Mult évből folyamatban volt 166, s így az ellátandók száma volt 416. Ezekből ellátott 269. Fügöben maradt 147. C) Folyóügy beérkezett 187. Mult évi hátralék nincs, s így az ellátandók száma 187. Ezekből ellátott 185. Fügöben maradt 2. D) Semmiségi panasz beadott 35. Ezek közül helyet adólag leérkezett 16, elutasítólag 22. Felelkezés beadott 179, leérkezett helybenhagyólag 139, megváltoztatva 29, feloldva 17. IV. A bünvádi ügyeket illetőleg. A) Bünvádi vizsgálat bejelentetett 138. Mult évből hátralékban volt 111, s így ellátandó volt 249. Ezekből befejeztetett 169. Hátralékban maradt 80. B) Kihágási ügy bejelentetett 1280. Mult évből hátralékban volt 553. Ellátandó volt összesen 1833. Ezekből ellátott a) megszüntetéssel 939, b) ítélettel 605, összesen 1544. Fügöben maradt 289. C) Felelkezés beadott 188, leérkezett helybenhagyólag 118, megváltoztatólag 26. Sz.-Udvarhelyt, 1877 január 10-én. Szabó Dénes, kir. járásbíró.

— A helybeli jótékony nőegyesület filléresté-lyeinek folytatása a beállott újévben f. hó 8-án megkezdett. A mult év utolsó filléresté-lyén, azaz ó-év utolsó napjainak egyik estvéjén, minden jókat és örvendetes viszontlátást kívánva, búcsuzgatánk egymástól és most, az újév kezdetén, mintha azóta sok-sok idő telt volna el, örömmel üdvözlöttük egymást, kívánva boldog újévet és sok fillért a szegények perselyébe. Az estély sorrendje: 1. „A nők hivatásáról a társadalom, állam és családban.“ Irta és felolvasta Albert Mihály, r. k. lelkész. 2. „Népdal“, zongorakísérettel énekelte Szabó Mária. 3. „Jellemrajz az angol, hollandi, orosz és török nőkről.“ Irta és felolvasta Gyalokay Mózesné. 4. „Az öreg szolgál“, Tompa Mihálytól, szavalta Sándor Véri. Voltak 123-an, gyűlt 7 frt 62 kr. Sz.-Udvarhely, 1877 jan. 9-én. Zajzon Ferencné, egyf. jegyző.

— A sz.-udvarhelyi ev. ref. kollegiumban tartannó közvizsgálatok sora 1876/7-ik iskolai év első felében: Február 1-én, csütörtökön, délelőtt 8—12-ig a negyedik elemi osztály, délután 2—5-ig az első elemi osztály; 2-án, pénteken, d. e. 8—12-ig a harmadik elemi osztály, d. u. 2—5-ig a második elemi osztály; 3-án, szombaton, d. e. 8—12-ig az első középtanodai osztály, d. u. 2—5-ig a második középtanodai osztály; 5-én, hétfőn, d. e. 8—12-ig a harmadik középtanodai osztály, d. u. 2—5-ig a negyedik középtanodai osztály; 6-án, kedden, d. e. 8—12-ig a bölceleti tanfolyam második osztálya egyházi és honi történelemből, d. u. 2—5-ig a bölceleti tanfolyam első osztálya latin és hellén irodalomból; 7-én, szerdán, d. e. 8—12-ig a bölceleti tanfolyam első osztálya egyetemes történelemből és számtanból, d. u. 2—5-ig a bölceleti tanfolyam második osztálya állattanból és német irodalomból; 8-án, csütörtökön, d. e. 8—12-ig a bölceleti tanfolyam második osztálya lélektanból és fizikából, d. u. 2—5-ig a bölceleti tanfolyam második osztálya latin és hellén irodalomból; 9-én, pénteken, d. e. 8—12-ig a bölceleti tanfolyam első osztálya vegytanból, magyar és német irodalomból, d. u. 2—5-ig az ötödik középtanodai osztály; 10-én, szombaton, d. e. 8—12-ig a hatodik középtanodai osztály, d. u. 2 órakor lesz az osztályzatok felolvasása; 12-én d. e. 8 órakor kezdődik a II-ik félévi tanítás. Fennirt nyilvános vizsgálatokra a nevelésügy barátait szívesen látja nevezett tanintézet igazgatósága. Sz.-Udvarhely, 1877 január 3-án.

× A városi hatóságnál a tisztujítás f. hó 11-én befejeztetett. Megválasztottak: levéltárnok- s egy-

szersmind iktató- és kiadónak: Kovács Lajos; irnokoknak: Deézi György és Szabó Dániel; mindnyájan közfelkiáltással; továbbá városgazdának: Kapca Lajos, a szavazatok egyhanguságával; hártárfelügyelőnek: Kovács János vadász, szavazattöbbséggel és bábának: Fülel Dánielné, a szavazatok egyhanguságával.

× Cikmántori Ferenc még az 1873-dik évi nyár végén cholérában Kis-Selyken elhunyt és ott ideiglenesen eltemetett polgártársunkat derék özvegye, nagy áldozatok árán, hazahozatván, január 11-én temettetett el a helybeli r. kath. sirkertbe. A temetés oly nagy részvét mellett tartott meg, mekkorát e mindnyájunk szeretetében és közbecsülésében állott polgártársunk megérdemelt. Béke poraira!

× A néhai Cikmántori Ferenc temetési szer-tartása ismét eszünkbe juttatja, hogy városunknak még nincs egy halottvivő kocsija. Pedig vajmi nélkül, kivált oly esetekben nélkülözni, mikor a halottat a város valamelyik távoleső részéből kell a temetőbe vinni. Akárhányszor megtörténik, hogy kivált oly halotthoz, ki nem tartozott sem egyik, sem másik ipartársulathoz, alig lehet testvivőket fogni. Hogy mennyire nincs vállalkozási szellem városunk iparosaiban, egy ily halottvivő kocsinak hiánya elég sajnosan mutatja; mert ritka azon hét, hogy egy-két temetési eset ne fordulna elő, tehát egy ily vállalat, melyet leginkább az ugynevezett halotti társulatok — melyek többes számban vannak városunkban — karolhatnának föl, eléggé kifizetné magát, annyival is inkább, hogy a kocsihoz szükséges lovak nem csupán csak azon célra volnának felhasználhatók. Ajánlanók egy ily halottvivő kocsit előállítását amellet, hogy szükség, már csak azért is, hogy anyavárosunk ez által is előhaladásáról tenne bizonyosságot.

— A Petőfi-társaság K. Papp Miklós indítványára magáévá tette a segesvári csatatéren Petőfinek állítandó emlékügyet, s etárgyban bizottságot alakított, melynek tagjai az indítványozón kívül: Szász Gerő, E. Kovács Gyula és Melcl Hugó erdélyi hazánkfiai.

— Urbán Károly, nyugalmazott altábornagy, ki a 48—49-diki függetlenségi háborúban viselt dolgairól kivált az erdélyiek előtt eléggé ismeretes, újév napján Brünben egy bérkocsiban agyonlőtte magát. Hirszerinti indoka: zilált anyagi állapot.

— Dömötör János, Pest-Kiskunmegye tanfelügyelője, jan. 8-ára viradólag Budapesten, 33 éves korában, szintén véget vetett drága életének. Indok: az évek óta fejlődött buskomorság. Megyénkben is voltak ismerősei, barátai. Nyugodjék csendesen!

— A helybeli reformált egyházközség leány-növeldejének téli közvizsgálatát az illető iskolaszék febr. 3-ra határozta. Ugyanezen nap estéjén lesz a szokásos növeldebál. A rendező bizottság elnöke Kovács János, ügyvéd.

— Az udvarhelyi reformált egyházmegye egyik népesebb egyházközsége, Petek, jan. 8-án papot választott. Hat pályázó közül a szerencse Bedő Ferenc kolozsvári kollegiumi köztanítót érte. Üdvözöljük a küzdelmes, de gyönyörűséges pályán, s óhajtjuk minél előbb leendő beköszöntését.

— Megbízható értesítés alapján örömmel tudatjuk, hogy régi népnevelési egyletünk ébredőben van.

— A helybeli evang. reform. kollegium ifjuságának olvasóegylete javára folyó évi januárhó 17-én, a városház nagytermében, műkedvelő-előadás fog tartatni.

— Csikmegye gazdasági felső-népiskolájának ifjusági olvasó- és segélyegylete saját pénztára gyarapítására folyó évi januárhó 27-én, az intézet helyiségében, zártkörű táncvigalmat rendez.

Piaci árak

a sz.-udvarhelyi hetivásáron, 1877 január 9-dikén.

Tisztabúza	egy hektoliter	9 frt	—	kr.
Elegybúza	" "	7	"	"
Rozs	" "	6	"	"
Pityóka	" "	4	"	"
Zab	" "	2	"	75 "
Törökbúza	" "	4	"	25 "
Széna kötetlen	egy métermázsza	2	"	50 "
Alomszalma	" "	—	"	50 "
Tűzifa	egy köbméter	2	"	50 "
Marhahús	egy kilogramm	—	"	32 "
Sertéshús	" "	—	"	44 "
Szalonna	" "	—	"	70 "
Hájszir	egy liter	—	"	80 "

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: Szakács Mózes.